

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

Stockholm, 2015-06-09

Remissvar

Remiss avseende Riksantikvarieämbetets rapport om Farokonventionen – Europarådets ramkonvention om kulturarvets samhälleliga värde

Ku2014/591/KA

Sammanfattning

KTH är tveksam till en eventuell ratificering utifrån underlaget som lagts fram. Riksantikvarieämbetet lyfter från sitt perspektiv i rapporten fram en rad negativa konsekvenser samt tveksamheter i Farokonventionen. Vidare saknas en systematisk analys av de författningsmässiga konsekvenserna, vilket bör finnas till grund för ett beslut om ratificering.

Utvecklingen inom kulturarvsområdet i Sverige är på många sätt i linje med konventionen, men inte avhängigt denna. Särskilt viktigt är, bedömer KTH, att stärka tvärssektoriella samarbeten och en utveckling av expertrollerna och kulturarvssektorns professioner, utifrån utvecklingen av ett ökat deltagande och en breddning av kulturdefinitionen av kulturarv, för att säkra en långsiktig social och ekonomisk utveckling.

Rekommendation om ratificering av Farokonventionen

KTH anser att rapporten ger en bra överblick och relevant analys av Farokonventionen och kopplingen till Sveriges kulturarvsarbete.

KTH är dock tveksam till en eventuell ratificering av Farokonventionen, i motsats till Riksantikvarieämbetets rekommendation. Detta grundas i att rapporten lyfter fram en rad negativa konsekvenser och tveksamheter i konventionen, samt att en systematisk analys av författningsmässiga konsekvenser saknas. I rekommendationen (s.1-2) förringas eventuella konsekvenser med att det kan antas att inga förändringar i lagstiftning krävs samt att politik och praktik inte behöver påverkas. Att man valt att bortse från konventionens kapitel som berör villkor för de stater som ratificerat bedöms som tveksamt i sammanhanget. Rekommendationen har i liten omfattning en direkt koppling till de gjorda analyserna.

Utvecklingen inom kulturarvsområdet i Sverige är på många sätt i linje med konventionen, men inte avhängigt denna. Att verka i konventionens anda, i de delar detta anses tillämpligt, sker redan i relevanta delar. Kulturarvssektorn är i förändring, vilket rapporten ger uttryck för. Eventuella konsekvenser för den pågående utvecklingen bör vägas mot de eventuella fördelarna av ambitionen att

”i samarbete stödja andra länder i deras implementering.”(s1) och själva lägga sig på ”en miniminivå”.

Rapporten bekräftar att det bedrivs arbete med att sprida information och öka samarbeten och deltagande processer vilket pågått sedan början av 2000-talet, och inget tyder på att en ratificering i nuläget skulle behövas för att stärka detta.

Det som talar för en ratificering i underlaget är den möjlighet till ökat internationellt samarbete på Europeanivå detta skulle kunna leda till (s1) men i relation till de tveksamheter som lyfts fram är detta troligen ett underordnat argument, då samarbeten sker, och kan utvecklas även utan ratificeringen.

I rekommendationen lyfts vidare solidaritetsskäl fram, vilket saknar grund i de argument som förs fram i rapportens analyser.

Sammantaget finns det därför inte övertygande argument för en ratificering.

Expertrollen fortfarande stark med ett ökat deltagande

Grunden i Farokonventionen är att lyfta fram kulturarvet som resurs för social- och ekonomisk hållbarhet, ett arbete som alltså bedrivs i hög grad även i Sverige, och som ligger i linje med utvecklingen internationellt inte bara i Europa. Detta innebär bland annat en betoning av ökat samarbete mellan sektorer, med civilsamhällets aktörer, enskilda medborgare och privata aktörer. Vi vill här betona att expertrollen inom kulturarvssektorn snarare får en större betydelse, bland annat för att garantera en långsiktig social och ekonomisk utveckling, än att den reduceras. Ett deltagande av flera aktörer kan vidga och komplettera definitionen av kulturarv, men motsäger inte att de traditionella definitionerna kvarstår, liksom det vetenskapliga värdet. Däremot behöver en kommunikativ och pedagogisk roll utvecklas inom sektorn som komplement till nuvarande expertroller, bland annat som stöd i prioriteringar mellan olika värden och som förmedlare av olika värden. Det bör också uppmärksammas att det inom kulturarvssektorns professioner finns betydande skillnader i definitioner och metoder för värdering av olika tiders kulturarv. Även mellan dessa kan samarbeten behöva utvecklas. Dock ser vi att detta får konsekvenser för såväl utbildningar inom området som för utvecklingen av praktiken. En viktig del är tvärssektoriella samarbeten, och att fortsätta ett utåtriktat arbete mot olika grupper och parter, samt vara en aktiv part i samhällsplanering och samhällsbyggande.

Rapporten lyfter på ett förtjänstfullt sätt fram problem i relation till olika maktförhållanden, speciellt i anslutning till ”Heritage communities”, och risker att resursstarka aktörer kan ta över opinionsbildningen kring kulturarvet på ett sätt som står i motsats till konventionens intention. Det finns även en farhåga att kulturarvssektorn förlorar tolkningsföreträde till andra aktörer, men som beskrivits ovan rör det sig snarare om en förändrad roll. För att uppfylla förväntningarna som ställs på kulturarv som en drivkraft och katalysator för social och ekonomisk utveckling krävs att det finns god fackkunskap, och att berörda professioner också besitter kunskaper om planerings- och beslutsprocesser i ett vidare sammanhang.

När det gäller samverkan med civilsamhälle och medborgare finns en omfattande forskning och otaliga praktikexempel från de senaste drygt 40 åren inom samhällsplaneringsområdet, både i Sverige och internationellt. Här kan både hinder och möjligheter identifieras och underlätta utvecklingen inom

kulturarvssektorn. Bland annat kan de samråds- och utställningsprocesser som regleras i Plan- och bygglagen sedan 1987, som ska garantera en miniminivå för att möjliggöra deltagande, ses som exempel. Kommunerna, som ansvarar för att genomföra detta, prövar fortfarande olika metoder för att skapa goda medborgardialoger som del av och komplement till lagstiftningens krav. Här kan Sveriges kommuner och landstings (SKL) framtagande av material för att underlätta medborgardialoger vara en inspirationskälla. Som komplement till detta behövs även mer kritiska perspektiv på kulturarvsarbetet i sig som sådant, likväl som på deltagandeprocesser.

Behov ytterligare utredning

KTH anser att en systematisk utredning av de författningsmässiga konsekvenserna som kan aktualiseras av en ratificering innan ett slutligt beslut.

Detta remissvar har utarbetats av universitetslektor Maria Håkansson med hjälp av docent Victor Edman, båda tillhörande skolan för arkitektur och samhällsbyggnad.

Peter Gudmundson
Rektor